

Õiguskantsler

Gerli Brifik
Teenusejuht
AS Hoolekandeteenused
gerli.brifk@hoolekandeteenused.ee

Teie nr

Meie 27.08.2025 nr 7-9/251076/2506206

Kontrollkäik Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskusesse

Austatud Gerli Brifik

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 21. ja 22. jaanuaril 2025 Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskuse tegevust (edaspidi: õppekeskus või keskus).

Õppekeskus osutab kinnise lasteasutuse teenust (KLAT). Õppekeskus tegutses Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatava riigiasutusena. 1. juulil 2025 liideti Maarjamaa Hariduskolleeegium (haridusteenuse osa) Tallinna Konstantin Pätsi Vabaõhukooliga. Kinnise lasteasutuse teenust osutab õppekeskuse ruumides edasi AS Hoolekandeteenused.

Kontrollkäigu ajal viibis õppekeskuses 24 noort. Õppekeskuse rühmakodud on hubased, noortel on võimalik enda tube omal soovil kohandada. Õppekeskuse muud ruumid on avarad ning korrastatud. Seda tõdesid õiguskantsleri nõunikud ka eelmise, 2021. aastal tehtud [kontrollkäigu ajal](#).

Õpilastel on head võimalused sportimiseks ja huviringides osalemiseks. Osa noori käib ka väljaspool õppekeskust toimuvates huviringides ja treeningutel ning saab rehabilitatsiooniteenuseid. Rühmakodudel on võimalik igal aastal kasutada kindel summa raha ürituste ja väljasõitude korraldamiseks ning rühma tegevuseks vajalike vahendite soetamiseks.

Pärast teenuse osutamise lõppemist võib noor veel mõnda aega saada jätkutoe raames õppekeskuses pakutavat mitmedimensioonilist pereteraapiat (MDF teraapia).

Õpilastele on jätkuvalt tagatud võimalus kohtuda oma perekonnaga privaatselt peremajas. Ka oma mobiiltelefoni saavad noored kasutada privaatselt.

Õppekeskuse personal on üldjuhul toetav ning professionaalne. Noortega seotud muredele püütakse konstruktiivselt leida lahendusi. Kui noore õppekeskuses viibimine võib olla tema tervise seisukohast ohtlik (nt tugeva joobe korral, pärast pikemat äraolekut), kutsutakse olukorda hindama ka kiirabi.

Järelevalvetöötajate töögraafik püütakse koostada selliselt, et läbiotsimise juures oleks alati mõlemast soost töötaja.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Palun tagada, et kooli meditsiiniõel oleks ligipääs kogu tööks vajalikule terviseinfole ka pärast kinnise lasteasutuse teenuse üleminekut Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalast Sotsiaalministeeriumi vastutusvaldkonda (edaspidi *üleminek*). Ravimite andmine ja võtmine peab olema korrektselt dokumenteeritud. Ravimeid tuleb käidelda nõuetekohaselt ning neid ei tohi purustada, kui selle kohta puudub tervishoiutöötaja juhised. Asutuse tervishoiutöötaja ülesandeid peab tema eemaloleku ajal täitma meditsiinilise haridusega töötaja.

Psühholoogi vastuvõtud ja MDF-teraapia peaksid jääma vähemalt senises mahus noortele kättesaadavaks ka pärast üleminekut 2025. aasta suvel. Hea oleks, kui noor saaks (sarnaselt MDF-teraapiaga) psühholoogi abi ka veel mõnda aega pärast õppekeskusest lahkumist jätkutoena. Noortele, kelle emakeel ei ole eesti keel tuleks pakkuda psühholoogilist nõustamist keeles, mida nad valdavad tasemel, mis on vajalik vabaks vestluseks psühholoogiga. Meeskonnale võiks toeks olla vaimse tervise spetsialist(id) ning pakutavate teraapiate valikut võiks täiendada. Kui vaja, siis tuleb leida lahendus, kuidas lubada noored õue jalutama ka siis, kui mõni neist soovib põhjendatult tuppa jääda või tahab enne teisi õuest rühma naasta.

Seadus näeb ette, et kinnise lasteasutuse teenuse osutaja peab sisekorraeeskirjas sätestama teenust saava lapse individuaalse tegevuskava koostamise ja uuendamise ning selle alusel arendavate ja toetavate tegevuste läbiviimise korra. Teenuseosutaja peab võimalikult kiiresti koostama õppekeskusesse saabunud noorele tegevuskava ning uuendama seda regulaarselt.

Palun sisustage väikerühmad hubasemalt ja tehke need lastesõbralikumaks. Kui õpilane soovib vahetada rühma, sest ei saa kaaslastega hästi läbi, tuleb seda tõsiselt kaaluda. Noored võiks saada kaasa rääkida rühmakodu menüü koostamisel.

Kodukülastusi ei tohi keelata karistuse või mõjutamise eesmärgil. Helistamiseks võiks anda päevas rohkem kui 10-20 minutit ning kõik peavad saama telefoniga rääkida privaatseks. Tuleks tõsiselt kaaluda, kas ja mis tingimustel jätkata noore arvutikasutust jälgida võimaldava arvutitarkvara kasutamist.

Palun jälgida, et rühmakodus viibivatel noortel oleks alati võimalik pöörduda samast soost töötaja poole ning et haavatavas olukorras noortega tegeleksid samuti nendega samast soost töötajad. Noort ei tohiks rühma üksi jätta. Õppekeskuses peab olema pidevalt piisavalt töötajaid, nagu on nõutud õigusaktides.

Toa läbiotsimise juures peab olema ka noor ise, kui seda ei takista tema tervislik seisund. Enne noore ja tema asjade läbivaatust tuleb põhjalikult kaaluda, kas see on põhjendatud, seejuures peavad läbiotsimise viis, ulatus ja sagedus olema proportsionaalsed.

Kinnise lasteasutuse teenust saava noore eraldusruumi paigutamisel tuleb järgida eraldamisele kehtestatud nõudeid. Kui õpilane viibib näiteks lahtise või lukustamata uksega eraldusruumis sunniviisiliselt, on sisuliselt tegemist eraldamisega seaduse mõttes. Sellised olukorrad tuleb nõuetekohaselt dokumenteerida. Kui noor on rahunemas õppekeskuse fuajees või lahtise/lukustamata uksega eraldusruumis, tuleks infosüsteemis kirjeldada, mis tingis sellise otsuse ning lisada info eraldamise kestuse kohta.

Palun kaasake noori rühma käitumisreeglite koostamisse. Keeldude asemel võiks reeglites sõnastada soovitusel, kuidas tuleb käituda. Boonustabelites ja ka mujal tuleb hoiduda halvustavatest hinnangutest.

Kodukülastuse tingimuste kehtestamisel tuleb arvestada noore õppimisvõimet. Rühmareeglid peavad olema piisavalt selgelt sõnastatud, et kõigile oleks arusaadav, mis on keelatud ja mis mitte. Telefoni kasutamiseks on ette nähtud minimaalne aeg, mida ei tohi vähendada, ka siis mitte, kui soovitakse noort selle kaudu mõjutada. Hea oleks, kui nii noored kui ka õppekeskuse töötajad peaksid ühiselt kokku lepitud reeglitest kinni.

Regulaarselt tuleb hinnata, kas õppekeskuse töötajate kutseoskused vajavad täiendamist. Hea oleks, kui võimalikult paljud noortega kokku puutuvad töötajad saaksid regulaarselt esmaabikoolitust. Töötajatele võiks pakkuda ka selliseid kursusi, milles omandatud oskusi saaksid nad edasi anda noortele või millel töötajad saaksid osaleda koos noortega. Jätkata tuleks teenuse sihtrühma eripära arvestavate spetsiifiliste (nt psüühikahäiretega seotud) koolitustega. Meeskonnatöö tuleb korraldada selliselt, et personal tunneks end ka muudatusteks ette valmistades ning hiljem neid ellu viies turvaliselt, usaldatuna ning toetatuna.

1. Meditsiiniline abi

Õpilaste terviseinfo kogumise, dokumenteerimise, määratud raviplaanide elluviimise ning ravimite käitlemise eest vastutas kontrollkäigu ajal õppekeskuses täiskoormusega töötav meditsiiniõde. Õde vormistab arstide juhiste põhjal raviplaanid, mis olid kontrollkäigul osalenud eksperdi hinnangul selged ja meditsiinilise eriettevalmistuseta töötajatele lihtsasti mõistetavad.

Hea on, et õde on õpilastele kättesaadav nii õppetundide ajal kui ka pärast kooli õues viibimise ajal. Õe ülesanne on teha ka tervisealast teavitus- ja ennetustööd ning hoolitseda selle eest, et õpilastel oleksid vajalikud hügieeni- ja tervisekaitsevahendid. Enamasti saadab õde noori ka väljaspool õppekeskust vaimse tervise õe ja psühhiaatri vastuvõtul. Kui noor soovib, tutvustab õde talle tema haiguslugu.

Kui noor saabub õppekeskusesse, ei pruugi õde esimestel nädalatel uue õpilase terviseandmeid näha. Mõnevõrra ebaselge oli, kuidas õde hakkab noorte terviseinfot nägema pärast üleminekut 2025. aasta suvel.

Rühmad saavad igale rühma õpilasele koostatud raviplaanid. Plaanide juures on esitatud tabelid, millele annavad allkirja nii raviplaanide järgi ravimit võtnud noor kui ka talle ravimi andnud töötaja. Mõnes tabelis puudus ravimit andnud töötaja allkiri. Samuti jõudis kontrollkäigu meeskonnani info, et ravimite hõlpsamaks manustamiseks on neid mõnikord purustatud, kuigi tervishoiutöötaja pole sellekohast juhust andnud. Eksperdi hinnangul ei ole see lubatud ning võib õpilaste tervise ohtu seada.

Ühtlasi selgus, et kui meditsiiniõde viibib õppekeskusest pikemalt eemal (nt puhkusel), ei ole tal asendajat. Seetõttu peab osa tema ülesandeid täitma, sh ravimeid jagama meditsiinilise hariduseta töötaja. Ka seda ei saa eksperdi hinnangul pidada õigeaks ega jätkusuutlikuks praktikaks. Ka õppekeskus kinnitas, et see ei ole parim lahendus, kuid seni ei ole koolitervishoiuteenuse osutaja asendaja kaasamise võimalust ette näinud. Loodetavasti on siiski võimalik olukord kiiresti lahendada.

Palun tagada, et kooli meditsiiniõel oleks ligipääs tema tööks vajalikule terviseinfole ka pärast üleminekut. Ravimite andmine ja võtmine peab olema korrektselt dokumenteeritud. Ravimeid tuleb käidelda nõuetekohaselt ning ilma tervishoiutöötaja vastava juhise ei tohi

neid manustamiseks purustada. Asutuse tervishoiutöötaja eemaloleku ajal peab teda asendama meditsiinilise haridusega töötaja.

2. Teraapia ning vaba aja sisustamine

Kontrollkäigul kogutud materjalidest selgus, et mõnel noorel on olnud aeg-ajalt võimalik osaleda oma kodukooli ja klassi õppetöös. See on hea praktika, sest kui õpilasel oma senise kooliga koostöö katkeb, võib tal olla väga keeruline oma tavapärasesse klassi või ka kooli naasta. Selleks, et noorel säiliks kontakt oma kooli ja/või klassiga, peavad oma pädevuse piires pingutama kõik osapooled: kinnise lasteasutuse teenuse osutaja, noore võrgustik, kohalik omavalitsus, Sotsiaalkindlustusamet, pered ja koolid. Ka kinnise lasteasutuse teenust reguleeriva õigusakti [seletuskirjas](#) on tõdetud, et lapse elukohajärgne vald või linn peab koos teenuseosutaja ning vajadusel koos tolle kohaliku omavalitsusega tagama, et lapsele pakutaks teenuse saamise ajal tema vajadustele vastavat haridust (lk 20).

Hea meel on ka selle üle, et noortel oli õppekeskuses viibimise ajal võimalik saada jätkuvalt teraapiaid, mis olid keskusesse saabumise ajal parajasti pooleli. Õppekeskuse kinnitusele oli ühel õpilasel väga hea kontakt oma kodukooli sotsiaalpedagoogiga, kellega kohtuti teenuse saamise lõpufaasis regulaarselt. Nii teenuseväline teraapia kui ka kontakt kodukooli spetsialistidega toetavad noore edukat naasmist tavaellu.

Õppekeskuses pakutakse noortele psühholoogilist tuge ning keskus töötab MDFT-terapeutidega. MDF-teraapiat pakutakse nii eesti kui ka vene keeles ning terapeutidega kohtuvad noored ja pered veel kolme kuu jooksul pärast keskusse lahkumist. Kontrollkäigu ajaks oli juba teraapias käinud või käis parasjagu mitu noort. Kiiduväärt on, et teraapiat jätkati ka pärast seda, kui noor oli läinud teist tüüpi kinnisesse asutusse.

MDF-teraapia (ja paljudele teistele teraapiate) saamise võimalused on teadupoolest üsna piiratud. Seda olulisem on, et kinnise lasteasutuse teenuse sihtrühma kuuluvatel noortel oleks võimalik ka pärast üleminekut käia pereteraapias vähemalt sama sageli, nagu nad seni on saanud. Õppekeskuse noortel kindlasti kõige mugavam teenust saada õppekeskuses, sest teraapiaruumid paiknevad õppekeskuse territooriumil asuvas peremajas.

Kontrollkäigul vesteldi ka õppekeskuse psühholoogiga, kellega noortel on üldjuhul usalduslik suhe. Psühholoog ei nõusta õpilasi, kelle emakeel ei ole eesti keel, neile piisavalt arusaadavas keeles. Psühholoogi kinnitusele püüab ta iga noorega kohtuda vähemalt kahe nädala jooksul pärast noore õppekeskusesse saabumist.

Õiguskantsler toonitas ka eelmise kontrollkäigu [kokkuvõttes](#) (p 2), et teraapiat tuleks alustada kohe, kui laps on õppekeskusesse suunatud. Teaduskirjanduses peetakse oluliseks, et noore kinnisesse asutusse vastuvõtmisel hinnataks kohe ammendavalt tema teraapiavajadust, et määrata noorele tema eripära arvestav raviplaan.¹

Kontrollkäigul osalenud ekspert leidis, et asutuse meeskonnas võiks olla ka vaimse tervise õde. Tema hinnangul oleks soovitatav osutada õppekeskuses ka emotsioonide reguleerimist ja sotsiaalseid oskusi parandavat dialektilist käitumisteraapiat.

¹ Vt nt R. V. Gutterswijk, C. H. Z. Kuiper, F. C. P. van der Horst, J. Jongerling, A. T. Harder, P. Prinzie. [Behavioural problems of adolescents in secure residential youth care: Gender differences and risk factors](#). Child & Family Social Work. May 2023. Volume 28, Issue 2, lk 454-468.

Õppekeskuses on suur spordirajatistega hoov, kus noored saavad jalutada, nagu päevakavas on ette nähtud. Õppekeskuse peahoones on suur võimla, hästivarustatud jõusaal ning väiksem võimlemissaal. Noored saavad kasutada mitmesuguseid liikumisvahendeid (nt rulluisud, rattad, suusad), olemas on piljardilaud. Noored kurtsid, et hoovis olevad kiiged on katki. Nad avaldasid ka soovi, et hoovis oleks rohkem ronimisvõimalusi.

Õues viibimiseks on ette nähtud kindlad ajavahemikud. Näiteks koolipäevadel tuleb hoovis viibida pärastlõunal tund aega. Nagu eelmise kontrollkäigu ajal väitsid noored ka seekord, et neil ei ole võimalik jalutuskäigult varem tuppä minna, v.a siis, kui rühmakodus on samal ajal vähemalt kaks kasvatuspedagoogi. Isegi siis, kui noorel hakkab õues külm, ei saa ta tuppä minna, sest töötaja ei tohi jätta rühma järelevalveta. Töötajad kinnitasid, et väga külmade ilmadega ollakse õues lühemat aega. On olnud juhtumeid, kus noor võtab tuppä pääsemiseks üleriided seljast ning viskab ennast lumme.

Arusaadavalt on keeruline teha järelevalvet, kui rühma noored viibivad hajutatuna mitmes kohas ning rühmakodu töötajatest on tööl vaid üks inimene. Sellegipoolest tuleb püüda mõista, mis põhjusel noor keeldub õues jalutamisest või soovib varem tuppä minna (vt ka eelmise kontrollkäigu [kokkuvõte](#), lk 4). Kui õpilane ei saa mingil mõistetaval põhjusel õues jalutada (nt kui ta on haige), peab asutus leidma lahenduse, et noor saaks turvaliselt olla siseruumis ning tema kaaslased saaksid olla jätkuvalt õues.

Palun tagada, et psühholoogi vastuvõtud ja MDF-teraapia oleksid vähemalt senises mahus noortele kättesaadavad ka pärast üleminekut 2025. aasta suvel. Hea oleks, kui pärast õppekeskusest lahkumist oleks noorele mõnda aega kättesaadav ka psühholoogi abi. Noortele, kelle emakeel ei ole eesti keel tuleks pakkuda psühholoogilist nõustamist keeles, mida nad valdavad tasemel, mis on vajalik vabaks vestluseks psühholoogiga. Meeskonnale võiks toeks olla vaimse tervise spetsialist(id) ning pakutavate teraapiate valikut võiks täiendada. Kui vaja, siis tuleb leida lahendus, kuidas lubada noored õue jalutama ka siis, kui mõni neist soovib põhjendatult tuppä jääda või tahab enne teisi tuppä naasta.

3. Individuaalsed tegevuskavad ja toetusplaanid

Sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) [§ 130³ lõike 6 punktis 4](#) on sätestatud, et kinnise lasteasutuse teenuse osutaja kehtestab sisekorraeskirjas lapse individuaalse tegevuskava koostamise ja uuendamise ning selle alusel arendavate ja toetavate tegevuste läbiviimise korra. Õppekeskuse kodukorras (2025. aasta juunikuu seisuga) selliseid punkte kirjas polnud. Kuna kinnises lasteasutuses viibimine piirab oluliselt lapse vabadust ning seda tohib teha nii lühikest aega kui võimalik, peab laps saama vajaminevat abi kiiresti. Põhjendamatute viivituste vältimiseks on tähtis, et sisekorraeskirjas nähakse ette protseduurireeglid teenuseosutaja töötajatele: millise vastutusala töötaja kui pika aja jooksul peab midagi.

Õppekeskuse kinnitusel koostatakse noore individuaalne tegevuskava tavaliselt ligi poolteist kuud tema pärast keskusesse saabumist. Selleks ajaks on õpilane keskkonnaga kohanenud ning temaga töötavad spetsialistid on saanud hinnata tema käitumist, emotsionaalset seisut ja arenguvajadusi ja tugevusi.

Mõnel juhul jõuti tegevuskava koostamiseni alles kolmandal kuul pärast noore saabumist õppekeskusesse. Õppekeskuse selgitusel olid viivituste põhjused erinevad: noore vaimse tervisega seotud keerulised asjaolud, huvipuudus, raskused noore kaasamisel ning vajadus abistada teisi õpilasi. Samuti selgus dokumente kontrollides, et mõnel noorel puudus ajuti individuaalne

tegevuskava. Õppekeskuse töötajate sõnul on jäänud tegevuskavade koostamine vahel soiku näiteks noore kohanemisperioodi ja/või koostöö puudumise tõttu, asutuse suure töökoormuse ning uute töötajate sisseelamise tõttu. Osa noori ei teadnud oma sõnul tegevuskavast midagi.

Arvestades seda, milline on õppekeskusesse saabuvate noorte taust, nõuab põhjaliku tegevuskava koostamine ning selle õigeaegne uuendamine asutuselt kindlasti suurt pingutust. Sellest hoolimata tuleb siiski püüelda selle poole, et tarvilikud hindamised ning noore seisundile vastav tegutsemisplaan tehtaks esimesel võimalusel ning et kõigil osapooltel oleks ühtne arusaam, millist abi noor vajab ja mida tuleb ette võtta. Õppekeskuse töötajate oskused ja teadmised ning koosseis peavad sellele võimalikult hästi kaasa aitama. Kui noorega arutatakse tema tegevuskavaga seonduvat, tuleks veenduda, kas too mõistab, mis dokumendist on juttu ning mis on selle dokumendi mõte ja väärtus noore abistamisel.

Mõne õpilase kohta oli koostatud ohtude plaan (toetusplaan), milles olid välja toodud konkreetse noorega seotud ohumärgid ja nendega seotud väljendusviis ning tegevused, kuidas keerulisi olukordi maandada. Õppekeskuse kinnitusel vaadatakse plaanid korduvalt üle nii noore kui temaga tegeleva meeskonnaga. See on kiiduväärt tava. Teaduskirjanduses on nenditud, et ohutusega seotud ajakohased plaanid, milles kirjeldatakse tegutsemisvõimalusi, kuidas ennetada ohtliku käitumise süvenemist ja noore eraldamist, on kinnise lasteasutuse (sh ajutistele) töötajatele oluline abinõu.²

Seaduse järgi peab kinnise lasteasutuse teenuse osutaja sisekorraeeskirjas kehtestama lapse individuaalse tegevuskava koostamise ja uuendamise ning selle alusel arendavate ja toetavate tegevuste läbiviimise korra. Teenuseosutaja peab võimalikult kiiresti koostama õppekeskusesse saabunud noorele põhjaliku tegevuskava ning hoolitsema, et see oleks pidevalt ajakohane.

4. Olme

4.1. Rühmad

Nii nagu [eelmise kontrollkäiguga](#) ajal olid ka seekord õppekeskuse rühmakodude ruumid puhtad, korras ning hubased. Noortel on lubatud magamistube ning rühmakodude ühisalasid oma eelistuste järgi sätida ning kaunistada.

Peahoones asuvad väikerühmad on võrreldes rühmakodudega oluliselt tagasihoidlikumad, väikerühmade ühiskasutataval alal on napilt sisustust ning vähe loomulikku valgust (vt eelmise kontrollkäigu [kokkuvõtte](#) p 1). Tubade ukSED ning osa mööblist on metallist, ühisalal on minimaalselt mööblit ning klaasi taha paigutatud televiisor. Hoov on muust õppekeskuse territooriumist eraldatud ning see on ülejäänud alaga võrreldes üsna väike. Väikerühmades viibivad näiteks need noored, kes ei talu oma psüühikahäire tõttu suuremas rühmas elamist või kelle tervislik seisund vajab mõnda aega tugevamat järelevalvet.

Kiiduväärt on, et õppekeskuses kontrollitud väikerühmade (8. ja 9. rühm) tubade tualettruumides olid roostevabast terasest WC-pott ja kraanikauss vahetatud keraamiliste vastu. Selline muudatus aitab kindlasti luua kodusemat atmosfääri.

Väikerühmad tuleks muuta hubasemaks ja lapsesõbralikumaks.

² Vt nt M. van Dorp. [I will stand by you: A shared journey towards seclusion reduction in secure residential youth care](#). PhD-Thesis – Research and graduation internal, Vrije Universiteit Amsterdam 2024, lk 116.

4.2. Rühmakodu vahetamine

Noortega vestlustest selgus, et rühmakodu on keeruline vahetada isegi siis, kui läbisaamine teiste õpilastega on kehv. Õppekeskuse kinnitusele püütakse rühmavahetused noortega läbi arutada, kuid ilma põhjuseta teise rühma üle minna ei saa. Kui see on rühmadünaamikast arvestades vajalik, paigutatakse noored siiski võimalusel ümber.

Õppekeskuse mahutavust ja ülesehitust ning noorte erinevat tausta arvestades on mõistetav, et kõikide õpilaste rühmaeelistustele ei ole võimalik ega vahel ka põhjendatud (kiiresti) vastu tulla. Sellegipoolest tuleks ühe rühma noorte omavaheliste pingete vältimiseks või vähendamiseks iga kord tõsiselt kaaluda, kas ja mis võimalused oleks noor(t)(i) ümber paigutada.

4.3. Muud küsimused

Osa noori kurtis, et neil jääb hommikuti kõht tühjaks. Vestlustest selgus, et mõnes rühmas arutatakse noortega läbi, mida võiks rühmakodus süüa. Mõnes rühmas seda jällegi ei tehtud, kuigi noored oleks seda soovinud.

Noored võiks saada võimalikult suurel määral kaasa rääkida rühmakodu menüü koostamisel. See oleks lähedasem tavapärasele elukorraldusele, parandaks tõenäoliselt töötajate ja noorte omavahelist läbisaamist ning arendaks noorte planeerimis- ja otsustusvõimet.

Palun püüdke muuta väikerühmade sisustus hubasemaks ja lapsesõbralikumaks. Kui õpilane soovib noorte omavahelise kehvade läbisaamise tõttu vahetada rühma, tuleb seda tõsiselt kaaluda. Noored võiks saada võimalikult suurel määral rühmakodu menüü koostamisel kaasa rääkida.

5. Suhtlemine

5.1. Kodukülastused

Kogutud andmed lubavad järeldada, et kodukülastusi piirati jätkuvalt õpilaste mõjutamiseks ja karistamiseks. Mõistetav on, et vahel võib olla vaja järgmist külastust põhjalikumalt ette valmistada, näiteks veendumaks, kas ja milliste ohtudega tuleb uue külastuse puhul arvestada. Seda tuleks arvesse võtta näiteks siis, kui eelmine kodukülastus ei kulgenud plaanipäraselt või kui noor on vahepeal rikkunud reegleid, mis ei aita kaasa kodukülastuse edukale kulgemisele.

Õiguskantsler on korduvalt selgitanud, et kodukülastuse keelamine noore karistamise või mõjutamise eesmärgil ei ole kooskõlas kinnise lasteasutuse teenuse eesmärgiga (vt Maarjamaa Hariduskolleegeiumi Emajõe õppekeskusele 2021. aastal antud [soovitus](#), punktid 3 ja 7; Valgejõe õppekeskusele 2022. aastal antud [soovitus](#), p 6; Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskusele 2024. aastal antud [soovitus](#), p 7).

5.2. Igapäevased suhtlusviisid

Õppekeskuse telefoni ja interneti kasutamise, kirjade saatmise, külaliste vastuvõtmise, kodukülastuse ning väljaspool teenuse osutamise kohta viibimise korra (2025.a juuni seisuga) punkti 2.1 järgi oli õpilasel helistamise aega 70 minutit nädalas. Kooli arvutit said õpilased kasutada 45 minutit ja kaks korda nädalas (korra p 2.1). Ka seda aega võidi preemiaks näiteks

nädalavahetustel juurde anda. Reeglite rikkumise korral pidi noor helistama õppekeskuse telefoniga.

Eelmise kontrollkäigu [kokkuvõttes](#) (lk 5) soovitas õiguskantsler suurendada õpilaste igapäevast minimaalset helistamise aega. Hea on see, et nüüd ongi noortel praktikas lubatud oma mobiiltelefoni kasutada iga päev vähemalt 20 minutit. Hea käitumise korral võidakse seda aega pikendada kuni ühe tunnini. Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) on [pidanud heaks praktikaks](#) (p 166) sellist korraldust, mille kohaselt saavad noored kasutada oma toas telefoni kolm korda päevas kokku 60 minutit.

Ühele õpilasele oli kontrollkäigu ajal kehtestatud telefoniga rääkimise piirang. Noor võis helistada valvetöötaja juurest kõrvaklappidega nõnda, et töötaja valis numbri, jättis telefoni enda kätte ning andis noorele vestlemiseks kõrvaklapid. Selliselt ei pruugi personal kuulda vestluse teist osapoolt, kuid noore enda juttu töötaja siiski kuuleb.

Õiguskantsler on korduvalt selgitanud, et noorel on õigus oma lähedastega suhelda privaatsest (vt Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskusesse tehtud kontrollkäigu [kokkuvõtte](#) p 14). See tähendab, et ka noore juttu ei tohiks töötaja pealt kuulata. Kui õppekeskuse personalil on tekkinud põhjendatud mure, et vestlus võib muuta noore käitumise talle või teistele ohtlikuks, tuleks vestluse kulgu jälgida ennekõike nõnda, et oleks tagatud sõnumisaladus (nt ilma helita videopildi vahendusel).

5.3. Arvutiklassi jälgimistarkvara

Õppekeskuse arvutiklassi arvutites on tarkvara, mis võimaldab õpetajal reaajas jälgida, kuidas noor arvutit kasutab. Õiguskantslerile teadaolevalt soovitas Politsei- ja Piirivalveamet õppekeskusel programmi kasutamist kaaluda ning edaspidi hoolitseda selle eest, et lapsi (ja vajadusel nende vanemaid) teavitataks sellise programmi olemasolust. Õppekeskus kinnitas õiguskantslerile 2025. aasta kevadel, et programm on jätkuvalt kasutusel ning sellele on juhitud ka õpilaste tähelepanu. Klassi seinale on paigaldatud asjakohased sildid selgitustega. Eraldi dokumendina koostati sõnumisaladuse põhilised reeglid, mille järgimine on kõigile töötajatele kohustuslik.

Õppekeskus on pingutanud, et õpilasi tarkvara kasutamisest teavitada ning töötajatele meelde tuletada, et nad peavad hoiduma õpilaste sõnumisaladuse rikkumisest. Kindlasti tuleb tagada, et noor saaks oma lähedastega suhelda privaatsest. Kui töötaja loeb reaajas noore isiklikku vestlust, rikutakse noore õigust eraelu puutumatusele (põhiseaduse [§ 26](#)). Selliselt võidakse riivata ka põhiseaduse [§-s 43](#) sätestatud põhiõigust sõnumisaladusele.

Õppekeskuse arvutiklass on võrdlemisi väike ning õpetaja istumiskoht ja liikumistrajektor klassiruumis võimaldavad nagunii üldjoontes näha, mida noored arvutis teevad. Noore mobiiltelefoni kasutamist (nt vestluste sisu) õppekeskuse personal õiguskantslerile teadaolevalt ei kontrolli. See ei ole ka lubatud. Kõike seda arvestades tasub kaaluda, millist lisaväärtust kannab kõnealune tarkvara ning kas selle kasutamisega kaasnevad ohud õpilaste eraelu puutumatusele ja sõnumisaladuse kaitsele kaaluvad üles selle kasutamisest saadava(d) eelise(d).

Õpilaste kodukülastusi ei tohi keelata karistamise või mõjutamise eesmärgil. Minimaalne telefoni kasutamise aeg päevas võiks olla pikem kui 10-20 minutit. Igaüks peab saama telefoniga rääkida privaatsest. Tuleks tõsiselt kaaluda, kas ja mis tingimustel jätkata noore arvutikasutust jälgida võimaldava arvutitarkvara kasutamist.

6. Järelevalve

Õppekeskuse 2024. aasta detsembrikuu ja 2025. aasta jaanuarikuu töögraafikute järgi olid rühmakodudes vahetustega tööl nii segameeskonnad (mees- ja naissoost kasvatuspedagoogid ja abikasvatajad) kui ka kaks samast soost töötajat. Seejuures olid mõnes ainult poistest koosnevas rühmas tööl (nii üldse kui konkreetses vahetuses) ainult naissoost kasvatuspedagoogid. Ainult tüdrukutest koosnevas rühmas olid seevastu mõnikord kas terve või osa vahetusest tööl üksnes meessoost töötaja(d). Mõnel juhul selgus kogutud andmetest, et õpilasi saatis väljasõitudel (nt trenni või arsti juurde sõites) vaid vastassoost töötaja.

Õiguskantsler on varem nii [õppekeskusesse](#) kui ka [Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskusesse](#) tehtud kontrollkäikude järel selgitanud, miks on oluline, et noortel oleks alati võimalik pöörduda samast soost töötaja poole ning et haavatavas olukorras noortega tegeleksid samuti nendega samast soost töötajad. Meeskonnas, mis saadab noort keskusest välja (arsti, ametnike või vanemate/hooldajate juurde), peab olema samuti noorega samast soost töötaja.

Vestlustest selgus, et mõnikord ei pruugi väikerühmas viibiva noore juures olla ühtegi täiskasvanut (pikemalt kui nt töötaja tualettruumis viibimise aeg). Sellist olukorda ei tohiks tekkida. Väikerühmades ei ole võimalik rühmast välja helistada. Noor saab endast teada anda näiteks ainult väikerühma ühisalal olevasse kaamerasse lehvitades või muul moel endast liigutades märku andes, et valveruumis olev töötaja teda videoekraanilt märkaks.

Vestlustes mainiti, et töötajate puuduse tõttu pole õppekeskuses alati täidetud [nõue](#), et noorte ärkveloleku ja lasteasutuses viibimise ajal peab rühmas olema vähemalt üks töötaja iga kolme lapse kohta. Seejuures tuleb silmas pidada, et Eestis kehtivad märksa leebemad nõuded töötajate arvule kui mõnes lähiriigis. Näiteks Soome n-ö kinnistes koolides on ette nähtud 1.3-2.0 töötajat iga lapse kohta, sõltuvalt rühma eripärast (vt CPT 2021. aasta [raport](#) Soome kohta, p 128).

Palun jälgida, et rühmakodus viibivatel noortel oleks alati võimalik pöörduda samast soost töötaja poole ning et haavatavas olukorras noortega tegeleksid samuti nendega samast soost töötajad. Noort ei tohiks rühma üksi jätta. Õppekeskuses peab olema tagatud õigusaktidega nõutud töötajate arv.

7. Turvalisus

7.1. Tubade läbiotsimine

Kogutud materjalidest selgus, et noorte tube võidakse läbi otsida ka siis, kui neid endid parasjagu rühmas pole (nt noor on koolis või mujal). Seaduse järgi võib lapse asjad läbi vaadata ja keelatud asi ära võtta vaid tema enda juuresolekul, kui lapse tervislik seisund seda võimaldab (SHS [§ 130⁴ lg 3](#)).

See, kui noor on parasjagu tundides, kodus või arsti vastuvõtul, ei tähenda, et tema tervislik seisund takistab tal toa läbiotsimise juures viibida. Lapse juuresolek on vajalik selleks, et tal oleks soovi korral võimalik veenduda, et ei rikuta sõnumisaladuse kaitset ega riivata muul moel tema privaatsusõigust rohkem, kui on hädavajalik (vt KLA-teenust reguleeriva õigusakti [seletuskirja](#) lk 32). Noorele tuleb anda võimalus olla läbiotsimise juures, kui tema tervis seda võimaldab.

7.2. Noore läbiotsimine

Noortega vesteldes selgus, et vahel otsitakse neid läbi kuni aluspesuni, on kombatud ka intiimpiirkonda. Noored otsitakse läbi alati pärast kodukülastust.

Seaduse kohaselt tohib kinnise asutuse teenust saavat noort ja tema riietust kontrollida vaatlemise ja kompimise teel või tehnilise vahendi abil, kui on tekkinud põhjendatud kahtlus, et noor on kaasa toonud keelatud asju. Samamoodi võib läbi vaadata noore valduses olevad asjad (SHS [§ 130⁴ lg 1](#)). Seaduse sõnastus on üheselt mõistetav: kõigi asjade või riiete läbiotsimine ei tohi saada rutiiniks (vt ka Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskusesse tehtud kontrollkäigu [kokkuvõtte](#) p 5.2).

Läbiotsimise viis, ulatus ja sagedus peavad olema igal konkreetsel juhul proportsionaalsed ning arvestama teenust saava noore tausta (sh riskitegureid) ja seniseid rikkumisi. Igal juhul tuleb noort kontrollides kohelda teda inimväärselt. Läbiotsimist tuleb teha taktitundeliselt, arvestades noore seniseid võimalikke traumaatilisi elukogemusi.

Noorele tuleb anda võimalus olla oma toa läbiotsimise juures, kui tema tervises seisund seda võimaldab. Iga juhtumi puhul tuleb hinnata, kui põhjendatud on noore ja tema asjade läbivaatus. Läbiotsimise viis, ulatus ja sagedus peavad olema proportsionaalsed.

8. Eraldusruumi kasutamine

8.1. Olukord õppekeskuses

Õppekeskuse eraldusruum asub peahoones valvetspetsialistide tööruumi kõrval. Õppekeskus kinnitas, et ajavahemikus 01.01.2024–22.01.2025 kasutati eraldusruumi [SHS § 130³ lõike 4 punkti 2](#) alusel vaid ühe korra. Ülejäänud juhtudel toodi noor vajadusel rahunema peahoone fuajeesse või lahtise uksega eraldusruumi. Selliseid olukordi oli 01.01.2024–22.01.2025 sada kakskümmend, mõnel korral rahunes ühel ajal kaks kuni neli noort.

Kõik sellised juhtumid märgitakse tabelisse „MHK eraldamised ja lukustamata uksega rahunemised [aastanumber]“. Tabelis on kaks jaotist: SHS-i alusel eraldamised (kuhu märgitakse kuupäev, õpilase nimi ja eraldamise kestus minutites) ning jaotis nimega „Toimetatud rahunema fuajeesse, sh vajadusel viibib lahtise/lukustamata uksega eraldusruumis“ (kuhu märgitakse kuupäev ja õpilas(t)e nimi(ed)).

8.2. SHS-i alusel eraldamine

Kui noor eraldatakse SHS-i alusel, koostatakse selle kohta protokoll, millele lisatakse vaatlusleht eraldusruumi paigutatud õpilasele osutatud abi ja tema järelevalve kohta. Nagu [eelmise kontrollkäigu](#) ajal kehtis ka 2025. aastal õppekeskuses kord³, mille järgi tuli eraldusruumi paigutatud lapse seisundit jälgida vähemalt iga 15 minuti tagant ja see ka dokumenteerida. Viimati kontrollitud dokumentide põhjal võib öelda, et õppekeskus on sellest tänuväärsest täpsustusest kinni pidanud ([SHS § 107 lg 7–9](#)).

³ „Kinnisel lasteasutuse teenusel oleva lapse eraldamise ning eraldusruumis viibimise ajal lapsele järelevalve ja toe tagamise ning lapse seadusliku esindaja teavitamise kord“.

Noortega vestlustest selgus siiski, et kontrollkäigule eelnenud poolaastal on nad viibinud kinnise ja lukustatud uksega eraldusruumis ka selle tõttu, et lahtisega/lukustamata uksega ruumis ei oleks nad olnud nõus olema. Eraldamiste tabelis selliseid sissekandeid ei olnud, puudusid ka vastavad protokollid.

8.3. Lukustamata uksega eraldusruumis viibimine

Kui noor viibib lahtise/lukustamata uksega eraldusruumis, siis protokollile ega vaatluslehte ei koostata, kuid õppekeskuse infosüsteemi tehakse sissekanne, milles kirjeldatakse rahunemise ajendiks olnud sündmusi.

Õiguskantsler soovitas juba eelmise kontrollkäigu [kokkuvõttes](#), et eraldusruumi kasutamise üldregistrisse kantaks ka need juhtumid, kui õpilane viibib lukustamata eraldusruumis. Nentisime tollal, et juhtumi kirjelduse juurde saab lisada märke, et eraldusruumi uks oli kogu lapse seal viibimise aja avatud. On kiiduväärt, et õppekeskus kannab nüüd registri eraldi jaotisesse ka juhtumid, kui õpilane viibis lahtise/lukustamata uksega eraldusruumis. Kui selline eraldamine toimub selgelt noore tahte vastaselt ehk noort takistatakse ruumist lahkumast (nt hoitakse füüsiliselt eraldusruumis/fuajees kinni või töötaja seisab nende väljapääsude ees), tuleks juhtumit käsitleda siiski eraldusruumi paigutamisenä SHS [§ 130³ lõike 4 punkti 2](#) mõistes. Sellise eraldamise asjaolud tuleb seadusega nõutud moel dokumenteerida (SHS [§ 130³ lg 5](#) ja [§ 107 lg 8](#)).

Dokumente kontrollides selgus veel, et kui noor on rahunenud fuajees või lahtise/lukustamata uksega eraldusruumis, ei pruugi alati infosüsteemis olla andmeid selle kohta, kui kaua pidi noor selles ruumis viibima (nt 22.01.2025 juhtum, 05.02.2025 juhtum). Mõne juhtumi puhul oli infosüsteemi sissekannetest näha, et noor toimetati pärast vahejuhtumit peamajja, kuid tabelisse seda märgitud ei olnud (nt 09.12.2024 juhtum, 25.12.2024 juhtum, 09.01.2025 juhtum). Mõne juhtumi kohta oli aga tabelis märges, et noor viibis fuajees või lahtise/lukustamata uksega eraldusruumis, kuid infosüsteemis selle kohta andmed puudusid (nt 13.01.2025 juhtum). Ka siis, kui noor rahuneb fuajees või lahtise/lukustamata uksega eraldusruumis, on hea, kui info selle kohta kajastuks tabelis. Samuti oleks hea, kui infosüsteemi sissekannetest selguks sündmuse kirjeldus ning nendes ruumides viibimise kestus.

Osa õpilastega peetud vestlustest jäi mulje, et eraldusruumi paigutamine ei pruukinud olla kohane reaktsioon noore käitumisele (vestlustest ei selgunud, kas eraldamise ajal oli ruumi uks lahti või suletud, eraldi protokolle sündmuste kohta polnud). Näiteks ühel juhul viibis noor enda sõnul eraldusruumis selle tõttu, et talle ei antud pärast linnast psühholoogi juurest tulekut süüa, mistõttu noor ärritus ja hakkas ust lõhkuma. Eraldusruumis viibides sai ta süüa ning ta rahunes. Teisel juhul ei tahtnud noor minna kooli, mistõttu hakati teda noore sõnul voodist välja kiskuma. Noor läks selle peale endast välja, hakkas vastu ning ta viidi eraldusruumi.

Kui olukorrad olid tõesti sellised, nagu vestlustes kirjeldati, oleks asjakohane kaaluda, kas eraldusruumi paigutamist oleks olnud võimalik ennetada, kui õpilaste eripärasid ja vajadusi oleks paremini arvestatud. Võib-olla oleks saanud noore ärritumist ära hoida, pakkudes talle süüa juba rühmakodus. Koolikohustusliku õpilase puhul on regulaarne õppetöös osalemine kahtlemata oluline ning kindlasti üks eesmärkidest, mille poole püüelda. Samas võib olla keeruline tagada klassiruumis siirast ja koostööaldist õhustikku, kui mõni noor on koolimajja ja klassi veetud füüsilist jõudu kasutades.

Kinnise lasteasutuse teenust saava noore eraldusruumi paigutamisel tuleb järgida eraldamisele kehtestatud nõudeid. Kui õpilast hoitakse sunniviisil lahtise või lukustamata uksega eraldusruumis, on sisuliselt tegemist seaduse mõttes eraldamisega. Sellised olukorrad tuleb nõuetekohaselt dokumenteerida. Kui noor rahuneb fuajees või lahtise/lukustamata uksega eraldusruumis, tuleks selle ajendiks olnud sündmust infosüsteemis kirjeldada ning märkida ära ka ruumis viibimise kestus. Ärevaid olukordi lahendades tuleb mõjutada noort soovitud viisil käituma nii, et see oleks kooskõlas rehabilitatsiooniasutuse eesmärgiga.

9. Mõjutusmeetmed ja piirangud

9.1. Käitumisreeglid

Õppekeskuse eluolu reguleerisid käigu ajal direktori käskkirjaga kinnitatud korrad ja nende lisad ning rühma käitumisreeglid. Mõne rühma noored olid saanud rühmareeglite koostamisel ka kaasa rääkida. See on hea praktika, sest tõenäoliselt on noor valmis rohkem kinni pidama just sellistest kokkulepetest, mille sõnastamisel on ta saanud ise aktiivselt osaleda ning mille sisu mõistab ta seetõttu paremini.

Kontrollkäigul osalenud ekspert leidis, et noorte igapäevaelu korraldavates reeglites võiks keeldude asemel anda soovitusi ning tuua selgemalt välja, milline tegevus on mingis olukorras lubatud. Selline sõnastus mõjuks noorte vanust ja tausta arvestades paremini.

Õppekeskuses olid noore käitumise hindamiseks kasutusel boonustabelid, kuhu märgiti plussid ja miinused, mida oli võimalik iga päev erinevate ülesannete täitmisega koguda. Üldjuhul oli tabeli märkuste lahtrisse kirjutatud hinnangud head või neutraalsed (nt „Tubli!“, „Väga tubli!“, „Tubli siiski!“ või „Keeldus ravimitest“). Ühel juhul oli väikerühmas viibinud noore tabelis kolme plussi ning ühe miinusega päeva märkmetesse kirjutatud „VÄGA HALB LAPS!“ (tabeli kuupäevad „14.10.-20.10.“ olid maha kriipsutatud). Tabelist ei selgunud, kes selle sissekande oli teinud. Selline äärmiselt halvustav ning stigmatiseeriv hinnang ei ole kindlasti kohane, eriti arvestades asjaolu, et boonustabeleid näevad ka noored ise.

9.2. Kodukülastuseks vajalike tingimuste täitmine

Õppekeskuses kehtinud „Telefoni ja interneti kasutamise, kirjade saatmise, külaliste vastuvõtmise, kodukülastuse ning väljaspool teenuse osutamise kohta viibimise korra” punktis 4.5.1 oli kirjas, et õpilane lubatakse koju käima sel juhul, kui tal on õppetöös vähemalt rahuldavad tulemused. Paindlikumat lähenemist võis märgata 6. rühmas, kus kodukülastuse eelduseks olid küll positiivsed hinded, kuid negatiivse hinde korral oli võimalik leppida aineõpetajaga kokku järelevastamise aeg.

Mõistagi tuleb noori suunata kindlate eesmärkide (nt kodukülastused) poole püüdlema ning motiveerida neid õpitulemuste nimel pingutama. Arvestama peab, et head hinded, mida õpilaselt nõutakse kojosõiduõiguse saamiseks, võivad noores tekitada lootusetuse tunde, kuna tema akadeemilised võimed ei pruugi vastata ootustele. Paljud noored on suunatud kinnise lasteasutuse teenust saama muu hulgas selle tõttu, et nad pole täitnud koolikohustust. See tähendab, et nad peavad õppeprotsessiga uuesti kohanema ning head (sh üleüldse positiivsed) hinded ei pruugi tulla kiiresti. Need põhjendused esitasime ka eelmise kontrollkäigu [kokkuvõttes](#) (vt lk 14).

9.3. Keelatud esemed

Kontrollkäigu ajal õppekeskuses elanud noored olid kinnise lasteasutuse teenusele suunatud kohtumäärusega. Ühtlasi viibisid nad õppeasutuses ning olid majutatud selle õpilaskodusse (rühmakodudesse või väikerühmadesse). Seega rakendati kontrollkäigu ajal õppekeskuses nii SHS-i kui ka [põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse](#) (PGS) sätteid

Mõne rühmakodu reeglites oli kirjas, et rühmakodu töötajal on õigus last ennast või teisi häiriv ese/asi enda kätte hoiule võtta. Kui rühmas viibivatel noortel ja rühma töötajatel ei ole ühtset arusaama, mida täpsemalt mõeldakse *häiriva* asja all, võib selline võrdlemisi üldine kirjeldus tekitada arusaamatusi.

[SHS](#)-i kohaselt on sotsiaalteenuse saamisel keelatud hoida relva; lõhkeainet, pürotehnilist ainet ja pürotehnilist toodet; ainet, mida kasutatakse narkootilise, toksilise või alkohoolse joobe tekitamiseks ning muud asja, mis võib kujutada ohtu teenust saava inimese ning teiste inimeste elule ja tervisele. [PGS](#) laiendab koolis keelatud asjade ringi mõnevõrra, näiteks ei ole lubatud seaduse alusel õpilase vanusest tulenevalt keelatud ained ning ka sellised esemed või ained, mida kasutatakse võõra asja kahjustamiseks. PGS [§ 58 lõike 3 punkt 6](#) lubab hoiule võtta ka selliseid esemeid ja aineid, mis ei ole küll PGS § 44 lõike 1¹ kohaselt keelatud, kuid mida õpilane kasutab viisil, mis ei ole kooskõlas kooli kodukorraga.

Õppekeskuse kodukorra lisa 7 („Õpilaste ja kooli töötajate vaimset või füüsilist turvalisust ohustavate olukordade ennetamise, neile reageerimise, juhtumitest teavitamise, nende juhtumite lahendamise kord“) kohaselt oli keelatud kooli territooriumil tarbida ja levitada alkohoolseid jooke, tubakatooteid, narkootilisi jt illegaalseid aineid ning omada vaimset ja füüsilist turvalisust ohustavaid esemeid (punktid 5 ja 6).

Et rühmades viibivatel noortel ja töötajatel oleks keelatud asjade kohta ühtne arusaam, tuleks hoolikalt läbi arutada ning vajadusel kirja panna, milliseid asju ei ole õppekeskuses lubatud hoida.

6. rühma kokkulepetes oli kirjas, et iga kord, kui noor hilineb õhtul oma tuppa minekul või ei pea kinni öörahu alguse ajast, vähendatakse järgmisel päeval tema telefoniaega. Õiguskantsler selgitas oma viimase kontrollkäigu [kokkuvõttes](#), et helistamiseks mõeldud minimaalset aega ei tohi vähendada noore mõjutamise eesmärgil.

Vestlustes selgus, et töötajad kipuvad tegema erinevaid reegleid ning ühistest kokkulepetest ei peeta kinni. Õiguskantsler selgitas Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskusesse tehtud kontrollkäigu [kokkuvõttes](#) (lk 12), et oleks hea, kui nii noored kui ka personal peaksid ühiselt kokku lepitud reeglitest kinni. Kui mingil juhul on põhjendatud kohelda noort mõjutusvahendite valimisel teistmoodi, peab personal selgitama selliste erinevuste tagamaid (isikuandmete kaitse nõudeid silmas pidades).

Palun kaasake noori rühmapõhiste käitumisreeglite koostamisse. Reeglites võiks keelud asendada positiivsete soovitusetega. Boonustabelites ja ka mujal tuleb hoiduda noori halvustavatest hinnangutest. Kodukülastuse tingimuste kehtestamisel tuleb arvestada noore õppimisvõimet. Rühmareeglid peavad olema piisavalt selged, et kõigil oleks ühtne arusaam, millist tüüpi asjad on noortele keelatud. Minimaalse helistamisaja vähendamist ei tohi mõjutusvahendina rakendada. Hea oleks, kui nii noored kui ka personal peaksid ühiselt kokku lepitud reeglitest kinni.

10. Töötajad ja nende ettevalmistus

Õiguskantsleri hinnangul on noortele parima toe pakkumisel ja nende õigusi austava kasvukeskkonna loomisel kaalukaim roll just asutuse töötajatel. Seetõttu on eriti oluline, et asutuse regulaarselt hinnataks töötajate oskuste parandamise vajadust ja neile vajalikke koolitusi pakutaks.

Osa õppekeskuse töötajate hinnangul on nad saanud osaleda mitmetel tööga seotud koolitustel. Vestlustest selgus, et pakutud on näiteks taastava õiguse koolitust, psühhotrauma käsitlemise koolitust, esmaabikoolitust ning Verge baas- ja jätkukoolitusi.

Hea on, et õppekeskuse järelevalvetöötajad on võimelised osutama esmaabi. Vestluste põhjal jäi kahtlus, et noortega vahetult tegelevad kasvatuspedagoogid ei pruugi olla esmaabikoolitust läbinud. Ometi viibivad just nemad kõige rohkem noortega koos, muu hulgas õhtusel ja öisel ajal ning nädalavahetustel, mil kooliõde asutuses ei ole. Hea oleks, kui leitaks võimalus saata ka kasvatuspedagoogid regulaarselt esmaabikoolitustele. Õppekeskuse dokumentide põhjal võib öelda, et sellised oskused on väga olulised, arvestades teenuse sihtrühma.

Vestlustes mainiti, et töötajatele võiks pakkuda selliseid kursusi, millel omandatud oskusi saaksid nad noortele edasi anda või millel nad saaksid osaleda koos noortega: näiteks kokanduse või lilleseade kursused.

Kontrollkäigul selgus, et töötajatele võib raskusi põhjustada see, kui ühes ja samas rühmas on samaaegselt erinevate psüühikahäiretega noored. Kontrollkäigul osalenud eksperdi hinnangul aitavad põhjalikud teadmised psüühikahäirete põhjuste, olemuse ja iseloomuliku kulu kohta leida asjakohaseid lahendusi peaaegu kõigis olukordades. Need oskused on vajalikud ka selleks, et seada ravile ja toetusmeetmetele realistlikke ootusi. Seetõttu tuleb õppekeskuses jätkata töötajate koolitamist, et neil oleks võimalik arvestada üha keerulisema käitumise ja erinevate psüühikahäiretega noorte vajadusi.

Tööks vajaliku koolituse olulisust on raske üle hinnata. Asjakohased koolitused avardavad arusaama turvalisusest ja suurendavad töötajate teadlikkust, kuidas konflikti- ja vägivallailmingute korral tegutseda. Uuringutes on tõdetud, et töötajate heaolu ning võimekus noortele sobivat abi pakkuda on vahetult seotud nende endi turvatundega. Seejuures on üheks olulisemaks faktoriks personali turvatunde puhul peetud usalduslikke ning toetavaid töiseid suhteid.⁴

Rühmatöötajatega vesteldes selgus, et vahel tunnevad nad end üksijäetuna ning vajavad rohkem tuge. Arenguruumi nähti meeskonna juhtimises ning tajuti, et juhtkond ei väärtusta ega kuula oma töötajaid piisavalt. Puudust tunti ka erapooletust psühholoogilisest toest. Eriti suurt usalduse kaotust oli põhjustanud hirm ning selgusetus 2025. aasta juulis aset leidnud ülemineku pärast. Kuna suurema osa töötajate töötingimusi on kavas oluliselt muuta (suureneb normtööaeg, puhkusepäevade arv väheneb ligi poole võrra), oli töötajate kindlus ning motivatsioon õppekeskuses jätkata arusaadavalt vähenenud. Ka asutuse juhtkond möönis, et viimane aasta on olnud keeruline ning et töörahu on tulnud hoida ärevates oludes.

Õiguskantsler on [varem selgitanud](#) (lk 8), et kinnise lasteasutuse teenuse osutamiseks on hädavajalik, et noorte eest hoolitsevad töötajad tunneksid end tööülesandeid täites turvaliselt, väärtustatuna ning mõistaksid, mida neilt oodatakse. Oluline on, et personalil oleks võimalik

⁴ Vt nt A. Slaatto, A. V. Mellblom, L. C. Kleppe, G. A. Baugerud (2021). [Safety in residential youth facilities: staff perceptions of safety and experiences of the “Basic training program in safety and security”](#). Residential Treatment for Children & Youth, 2021. 39(2), lk 1–26.

üksteist austavas töökeskkonnas anda (vajadusel anonüümselt) juhtkonnale konstruktiivset tagasisidet. Planeerides ja viies ellu töökorraldust puudutavaid muudatusi, tuleks tagada, et uuendusi selgitataks. Nii saab vältida hilisemaid arusaamatusi.

Üleminek on sedavõrd mastaapne muudatus, et arusaadavalt on osapooltel plaanide suhtes erinevad huvid. Töötajad võivad end paratamatult avastada uute töösuhete loomisel nõrgemalt positsioonilt ja see võib nende kindlustunnet vähendada. Kvaliteetse ning tulemusliku teenuse tagamiseks tuleb suhtuda töötajate muredesse ning ootustesse tõsiselt. Pikas vaates võib olla keeruline saavutada häid tulemusi, kui personal ei tunne end usalduse ja toetuse puudumise tõttu tööl piisavalt turvaliselt.

Palun hinnake regulaarselt õppekeskuse töötajate kutseoskuste parandamise vajadust. Mõistlik oleks, kui võimalikult paljud noortega kokku puutuvad töötajad saaksid regulaarselt osaleda esmaabikoolitustel. Töötajatele võiks pakkuda ka kursusi, millel omandatud oskusi saaksid nad edasi anda ka noortele või millel nad saaksid osaleda koos noortega. Jätakuvalt tuleks töötajatele pakkuda spetsiifilisemaid (nt psüühikahäiretega seotud) koolitusi, mis arvestavad teenuse sihtrühma eripärasid. Meeskonnatöö tuleb korraldada selliselt, et personal tunneks end ka muudatusteks ette valmistades ning hiljem neid ellu viies turvaliselt, usaldatuna ning toetatuna.

Ootan Teie tagasisidet soovitustele võimalusel hiljemalt 15.10.2025.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Olari Koppel
asetäitja-nõunik, õiguskantsleri kantselei direktor
õiguskantsleri volitusel

Lisa: tervishoiueksperti arvamus 10 lehel.

Koopia: Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, AS Hoolekandeteenused

Käti Mägi-Tammik
6938406